De mycophagen onder ons hebben natuurlijk genoten van de Cantharellen, die, hoewel ze niet overvloedig voorkwamen, toch door de ijverig speurende liefhebbers in voldoende hoeveelheid meegenomen zijn.

Opvallend veel slijmzwammen vonden we ook. Helaas waren we niet in staat om ze te determineeren. Vooral de gele massa's, die door de bevolking met den naam „heksenboter" worden aangeduid, zagen we veel. Die zouden - 't is een onsmakelijk verhaal - ontstaan zijn tijdens de nachtelijke festijnen van de heksen, die daarbij zooveel eten naar binnen hadden geslagen, dat zij op de terugweg door de lucht vliegende misselijk geworden, de spijzen weer uitbraakten. Vandaar de vreemde plaatsen, waar men deze slijmzwammen aantreft. Lees er Teirlinck's „Flora Magica" maar eens over na.

Wat het mycologische deel van het Leiderskamp betreft, kunnen we wel tevreden zijn. In totaal hebben we ± 100 soorten gevonden, die gemakkelijk te determineeren waren met het Paddenstoelenboekje van Cool en van der Lek, met Ricken's Vademecum en met Ricken's Blätterpilze.

Kolkven te Oisterwijk.

(*Foto Mej. Els de Vries*)

Wim Margadant • Aerdenhout
Dr. R. v. d. Wijk • Groningen

De Vegetatie van het Vennenlandschap.

Hoewel elk ven zijn eigen bijzondere bekoring heeft, bestaande uit de dikwijls verrassende ligging in het landschap en de gevarieerde vegetatie, zijn een aantal vennen samen te vatten. Zo werd

in het kamp voor het gemak het vennencomplex bij Oisterwijk zelf als de Bosvennen aangeduid, terwijl de groep van Huisvennen en Tongerven met de naam Heivennen bestempeld werd. De Bosvennen zijn ingesloten in meer of mindere sombere dennenbossen, die veelal een weelderig, maar toch vrij soortenarm mosveld hebben, met vooral Bronsmos (*Pleurozium Schreberi*), Gaffeltand (*Dicranum*) en Haarmos (*Polytrichum*); en een weinig-betekenende verdere plantengroei. Toch bracht de laatste dag hier nog een merkwaardige vondst: vlak bij de Brouwkuip stond Stofzaad *Monotropa Hypopitys*), een bleke saprophyt, die niet elk jaar te vinden is. In de buurt van de Heivennen zijn ook dennenbossen, maar er is ook gelukkig veel heide. Het Natuurmonument „Kampinasche Heide" draagt zijn naam dan ook met ere.

Naar de vegetatie is een andere groepering te maken. De Heivennen en vennetjes, behalve het unieke Belversven, behoren tot de voedselarme wateren. Hun bodemdek bestaat meestal slechts uit een tweetal sierlijke Veenmossoorten: lichtgroen, lang- en smalbladig *Sphagnum cuspidatum* en roodbruin, fors- en breedbladig *Sphagnum obesum* (watervorm uit de lastige subsecundum-groep), meestal vergezeld van ijle Blaasjeskruidstengels. Op het spiegelend watervlak prijkt een pracht van Witte Waterlelies; het geheel vormt in het zonbestraalde heldere water een eenvoudige maar warme kleurschakering. Hun rand kenmerkt zich door ijle spruiten van Snavel- en Draadzegge, Moerasrus en Waterbies, meestal nog in het water; en vooruitstrevende kolonies van Waterdrieblad. Is de overgang naar droog geleidelijk, dan is een gordel Pijpestrootjes-bulten aanwezig, waartussen nog slenken zijn met dezelfde bodembegroeiing van Veenmossen. Veelal groeien aan de rand de grote en dichte kussens van *Sphagnum papilosum*, met bootvormige bladen en vaak glanzende bolle sporenkapsels. Hier is wel Veenbes en Lavendelhei te vinden; het is dus een hoogveenvorming; al werd de daarvoor zeer typische soort *Sphagnum magellanicum* niet gezien. Ook steken op plaatsen van bepaalde vochtigheid de hoofdjes van Witte Snavelbies omhoog en overdekken soms dichte rode matjes van Kleine Zonnedauw het Veenmos. Van dit Snavelbiesgezelschap, waar de Bruine Snavelbies ook karakteristiek voor is, komen twee duidelijk verschillende vormen voor. De andere subassociatie, waar de kleine dichte ronde polletjes van *Sphagnum compactum* opvallen, is niet op meer of minder dikke afgestorven Veenmoslagen te vinden, maar op

vastere bodem, zoals vochtige heipaadjes en afgeplagde stukken; behalve Rondbladige Zonnedauw is er ook Moeraswolfsklauw te vinden. Deze Zonnedauw en Veenmossoort bewijzen de verwantschap met het Dophei-gezelschap. Dit sieraad van onze vochtige hei-terreinen vormt een roze zoom om de lagere plaatsen waar meestal het groen van het Pijpestrootjesgras overheerst, hoewel andere kensoorten van zijn gezelschap nauwelijks aanwezig zijn (de prachtige Klokjesgentiaan staat b.v. meer langs fietspaden).

De drogere hei bestaat uit het Struikhei-gezelschap, waar Stekel- en Kruipbrem een helder-gele noot geven, terwijl overal nog aanwezige Pijpestrootjes-sprieten er een groen waas over kunnen leggen, vooral duidelijk waar de hei kortgeleden gemaaid is. Op een enkele plaats in de Kampinasche Hei is nog een ongerept stukje stuifzand. Onmiddellijk vallen daar de verspreide graspolletjes op van Buntgras en Schapegras, met onvermijdelijk kleine Haarmossen en verschillende Korstmosjes: de typische combinatie van het Buntgrasgezelschap. Juist deze vegetaties zijn gebruikt voor de aanleg van Dennenbossen, die het landschap natuurlijk sterk beinvloeden. Zelfs ook buiten hun aanplantingsgebied oefenen ze invloed uit: de heide vertoont veel dennen-opslag; eiken- en berkenopslag is in de minderheid, hoewel aan te nemen is, dat dit een natuurlijker verloop is.

Cladium Mariscus, de Galigaan uit het Winkelsven.

(foto Sloff)

Ten zuidwesten van de Kampinasche Heide wordt een heel bijzondere plaats door het Winkelsven ingenomen. Vlak bij het verdwenen gehucht Balsvoorde (de plaatsen, waar volgens de kaart huizen moesten staan, waren alleen aan de runderaal-planten te

herkennen; geen schuur was er meer te zien !) ligt het, nauwelijks bereikbaar vanaf het verlaten pad, omdat het omzoomd is door een brede rand Galigaan, een prachtige Cyperacee met venijnigscherp gezaagde randen.

Van een Riet-Biezengezelschap als zodanig is niets te zien; de zoom rond het water wordt geheel ingenomen door Galigaan. De oevers vertonen geen steile overgang, zoals bij de meeste andere vennen, maar vóór het Galigaan-veld ligt een drassige vlakte, die zelf weer grenst aan weiland. Deze vlakte draagt een interessante begroeiing: dik-gezwollen bronsgroen Schorpioen-mos (*Scorpidium scorpioides*) bedekt de bodem; veldjes met sappig-groene Oeverkruidstengeltjes worden afgewisseld door hogere pollen Veelstengelige Waterbies, en enkele bloemen van de Kleine Waterweegbree brengen een kleurige noot. Dit plantengezelschap heet zelf naar die Waterbies, het hoort tot het meer-omvattende Oeverkruid-verbond. Het wordt vergezeld van hogere Zeggevegetaties. Laten we hopen, dat dit zéér-uitzonderlijke ven gespaard mag blijven voor cultuurmaatregelen ! De landmeters als enige andere bezoekers in dit eenzame land deden het ergste vrezen. Het bericht uit de krant, dat het Winkelsven is opgenomen in de officiele lijst van terreinen, waarvoor bescherming urgent wordt geacht, werd dan ook in het kamp met vreugde begroet.

In de eveneens steeds weer verrassend-gelegen Bosvennen zijn duidelijk twee groepen te onderscheiden. De vennen van de serie: Kolkvennen—Goorven—Witven—van Essenven zijn verbonden door waterlopen, die krachtens hun vorm en verloop kennelijk eens gegraven zijn. Het resultaat is, dat er water door deze serie afgevoerd wordt. In verband hiermede is hun water voedselrijker dan dat der meeste andere vennen. Doch ook andere factoren kunnen voedsel-rijkdom veroorzaken, zoals bij het Belversven een verbinding met (in elk geval géén doorvoer nâár) de Rosep, die daar in elk geval in natuurlijke toestand bestaat. De vegetatie van deze vennen brengt deze grotere voedselrijkdom duidelijk tot uiting. Het Waterleliegezelschap is hier goed ontwikkeld, met Plomp, Drijvend Fontijnkruid en Vederkruid. In stille bochten drijven velden forse rozetten van Krabbescheer; het Riet-Biezengezelschap zet de verlanding voort en is meestal geen armelijke Rietzoom, maar soms een groot veld Mattenbies (Goorven), of een brede rietkraag (Kolkven) met soorten als Grote Boterbloem, Grote Watereppe, Reuzenpuntmos (*Calliergon giganteum*), en

meer betrekkelijk grote planten. Opmerkelijk is vooral dat een mosvegetatie hier ontbreekt, òf hoogstens bestaat uit speciale soorten, zoals het Hakig Veenmos, *Sphagnum squarrosum*, waarvan experimenteel nagegaan is, dat ze goed in minder zuur milieu groeien.

Niet onwaarschijnlijk lijkt het, dat vennen als Goorven, Witven en van Essenven oorspronkelijk een geheel andere begroeiing droegen. De laag afgestorven plantenresten zou hiervan het bewijs kunnen leveren indien er resten van *Sphagnum cuspidatum* of *obesum* gevonden zouden worden). Afgesloten armen van deze vennen vertonen ook nu een geheel andere vegetatie: geen of minder Riet en Biezen (c.s.), en meer Veenmos.

Het Goorven te Oisterwijk.

(foto Mej. Els de Vries)

Van de voedselarme Bosvennen vallen vooral de vennen met kale zandbodem op, door het voorkomen van de teer-blauw bloeiende Waterlobelia, het minder opvallende Oeverkruid, dat ook heel sierlijk kán bloeien en de sterk erop lijkende Biesvaren. Deze associatie(s) van het Oeverkruidverbond zijn sterk aangepast aan de wisselende waterstanden, dus zowel bestand tegen diep onder water staan als tegen tijdelijk droog liggen. De geïsoleerde ligging zal een dergelijke wisseling in de hand werken; en deze wisseling kan in samenwerking met golfslag aan zandranden humusvorming belemmeren. Dit zou dan een oorzaak kunnen zijn voor het verschil tussen de vennen met, en zonder kale zandbodem. Ongetwijfeld gaat de successie in de richting van het gesloten dek der twee ondergedoken Veenmossoorten, die een groot deel van de modder lijken te veroorzaken; meestal zijn ze ook reeds beide aanwe-

zig. De randvegetatie van sommige vennen valt op door de Moerashertshooi met behaarde bladen. In gezelschap daarvan is meestal de veelbloemige Waterbies te vinden.

Behalve deze verlandingszônes zijn er nog andere verlandingsstaria op te merken, zoals in de dode Rozeparm achter „Nooit gedacht", waar behalve fragmenten van reeds verzamelde vegetatietypen ook stukken van overdadige groei van Wateraardbei voorkomen, waartussen spaarzaam andere soorten vertegenwoordigd zijn, als Veenpluis, Pijpestrootje en het Kruipend Struisgras. Naar de hogere rand toe volgt een dichte gordel Gagel, die overgaat in een bos met Vuilboom, Wilgen en Berken.

Natuurlijk is hiermee niet alles van het interessante landschap vastgelegd; vegetaties van talrijke „grappige" levermosjes worden hier niet genoemd; en ook opvallende landschapsbeelden als akkers met Gele Ganzenbloemweelde, blijven hier onbesproken. Getracht is echter in grote trekken een beeld te geven van verband tussen bodem en plantengroei; te zamen het landschap vormend.

Oever van de Rosep.

(foto Mej Els de Vries)